

Předmluva

k prvnímu vydání Sebraných spisů z r. 1844.

(Vydání Sebraných spisů Tylových z r. 1844 neslo věnování:
NÁRODU ČESKÉMU obětuje se vši láskou a s veškerým sna-
žením svým oddaný spisovatel.)

Dvanácté leto běží od té chvíle, co jsem poprvé před očima veškerého obecnstva jmenovitě vystoupil.
Ku konci roku 1832 začala mezi Pražskými přátely národního písemnictví pověst proskakovati, že staré, nedomřelé Jindy a Nyní k novému životu procitne a mladistvé podoby nabude. Porůznu vycházející půlarchy s nevalnými obrázky měly obstárlou koži svleknouti — měly se jako milobarevní motýlkové ze zimního povleku vyloupnouti. I byloť vůbec dosti živé příštích věcí očekávání, neboť se vidělo, že je podobného spisu, jakovým nové Jindy a Nyní býti slibovalo, veliká, důležitá potřeba.
Jmenovali se tu ovšem také nový redaktor. Nej-
dříve zaznívalo jméno Langerovo — a to bylo při nově povstávajícím časopisu dozajista šťastné a naděje plné početí. Jaroslav Langer stál toho času na vrcholu své pověsti a všeobecné obliby. Jeho Kopřivy a Selanky byly mu jako outokem nejen přízeň laskavého obecnstva, ale i milost kritických hlasů dobyly. A nebylo se také čemu diviti. Mladistvá slova jeho zavznívala při tehdejší chudé němotě na poli naší pěkné literatury jako blaho-

zvuky zdravého, pravočeského srdce, a vášně libezným útvorem, rozehřívala čilé štenářstvo. Mimo to stál tehdež Langer s Tomíčkem a Frantou v čele obnoveného Čechoslava, a takž bylo tedy jméno jeho při podobném podnikání vášnivý vývěsek i dostatečné rukojemství.

Najednou začala se ale pověst o redaktoru měniti, Langerovo jméno míchalo se s jinými, a když konečně první arch Jindy a Nyní vyšel, stálo pod úvodní básní jméno — moje, a od té chvíle říkalo se: To je redaktor.

Povážíme-li tehdejší Langerovo literární postavení a skvělý poměr k obecnstvu, musíme vyznati, že se nakladatel velkého prospěchu nadíti nemohl, an jsem já se místo oblíbeného básníka v redakci novorozeného časopisu uvázal. Jakéž důvěry mohlo jméno moje zbuditi? Co jsem mohl slíbiti? Mne nikdo neznal. Vyjímaje několik znělek, umístěných ve Slovanském poutníku pod cizím jménem, a několik povídek, roztroušených mezi kramářskými knihami z vyhlášené tiskárny nebožtíka Turečka a taktéž v cizí kukle zahalených, nebyl jsem posud veřejně na skluzké literární pole se odvážil. Byl jsem tedy pouhý nováček. Celé moje písemnické jméno zakládalo se na překladech několika divadelních kusů, pak na původní drámě, jimižto jsem od r. 1830 repertoár Českých her na Pražském stav. divadle byl rozmnožil.

Nejprvnější těchto prací byla Deinhardsteinova dramatická báseň Jan Sachs. Pohřbiv sladkou nadějí, která mě byla jako lichotivá, svodná vila na krátkou divadelní pout vylákala — totiž nadějí: že bych pomocí několika přátel malý český herecký spolek zaraziti mohl — minuv toto klamně světýlko a s plnou hlavou nových záměrů do Prahy se navrátiv, začal jsem do českého roucha převlékati dramu tehdež v německém divadelním

světě vůbec oblíbenou. Doufal jsem, že si touto prací nejjistěji cestu k českému divadlu proklestím.

Medové — bláhové doufání! Co mi to pomohlo, že jsem v nuzných okolnostech krásné dny tehdejšího leta trdným překládáním ztrácel? Že jsem konečně překlad čistě přepsal a připojiv k němu své nejpronikavější pozhnutí, po dobrém příteli Štěpánkovi poslal? . . . sám bych byl ten osudný sešitek za žádnou cenu k němu nedonesl! . . . Kdyby tak byl řekl, že to není k potřebě, že ještě nic neumím, že . . . Já bych se byl hanbou a lítostí rozplakal. Chtěl jsem raději z úst přítelových úsudek directorský slyšeti. A měl jsem dobře. Štěpánek sice překlad pochválil, rozhodl ale, že se hra sama pro české obecnstvo nehodí . . . Nu, on to musel jakožto zkušenější lépe věděti, nežli mladý človíček, jemuž jen o to běželo, aby se mezi množstvím nechutných kousků jednou také něco vybranějšího tomu skromnému, spokojenému obecnstvu podalo. Direkce byla však jiného mínění, a tak zůstal ubohý Norimberský švec ve vladařském pultu jejím až do roku 1836 ležeti, kdež ho pak jiné okolnosti na prkna přivedly.

Zatím ale získal jsem tímto překladem tolik, že mi Štěpánek aspoň jakou takou schopnost k podobné práci důvěřil, a nemoha sám pro jiné zaměstnání časem postačiti, na podzim téhož roku Fischerovu činohru „Obležení Plzně“ přeložiti dal. S tou jsem pak poprvé před Pražské obecnstvo vystoupil. Co se tenkrát o krasochuti z brusu nového překladatele myslilo — to nevím; mnoho pěkného a pochlebného to as nebylo; ale já za to nemohl.

Později jsem přeložil Vogelovu hrůzošumnou „Dědičnou smlouvu“, potom Deinhardsteinovu hříčku „Vdovec“.

a hned na to vyskytnul se můj „Vyhoň Dub“, jakož první původní dramatický pokus.

Blažené časy tohoto prvního pokusu! Ve mně to vřelo, pařilo se a chtělo mermomocí ven; bylo to kruté zápasení s výtvy bujně fantazie, které jsem zmocí nemohl. Já seděl jako v ohni. Celá činohra měla býti za několik dní hotova. Psal jsem ji k benefici dobrého známého — a ta se nedala odložit. I byla také v skutku do určené doby skončena. Ale jakž jinak vypadalo to všecko nyní, když to černé na bílém přede mnou již na papíře leželo! To bylo první bolestné vystřízlivění po domnělém básnickém zápalu . . . a jak bolestné! To nebyly podoby, ježto se mi byly v duchu před očima vznášely — to nebyly tváře jejich, slova jejich, kroky jejich! S chutí byl bych tím otýpký ve svých železných kamínkách podpálil . . . ale nemohl jsem. Benefice byla přede dveřmi, a beneficiant musel mít nový kus. Tedy s Pánem Bohem! Hra se připravila, rozepsala, rozdala — a já se odevzdal v dobrotivou a vyhlášenou shovívavost obecenstva. I bylo mi jí potřeba! Dea před produkcí roznemohl se totiž herec, který měl jednu z nejdůležitějších i nejtěžších osob hráti, a my byli rádi, že úlohu jeden oblíbený basista převzít se uvolil, který také někdy v činohře dobré, srdečné starce zastával. Co měl ale ze slepého potměšilce, ryšavého Boleslava, vytvořit? Avšak obecenstvo nebylo nemilosrdné, a my skončili hru s dosti hluchým aplauzem . . . ale před osudem v mých kamnech ji to přede neuchránilo.

To byla celá moje literární činnost a pověst do konce roku 1832 . . .

Což to bylo proti jménu oblíbeného básníka Selanek? — proti humoristickému vynálezci Bohdaneckého

rukopisu? Mohu si pomyslet, že se mnozí neznámému člověku divili, který tak náhle v čelo nesnadného podnikání se postavil; mohu si pomyslet, že i mnozí nedůvěrně hlavou vrtěli a počínání nezkušeného mladíka tuze odvážlivým nazvali.

Byloť arci odvážlivé; byloť ale také tak potřebné, že stálo za všelikou odvahu. Já tu neviděl kusa časopisu, jakého jsme v národních záležitostech předce potřebovali. Nebylo tu kusa listu, kde by se bylo o našich potřebách a žádostech, o výjevech z našeho ojařeného národního života pojednávalo. A hlava moje byla plna ohnivých, krásných plánů! — a srdce moje bylo plno lásky, plno vůle, plno důvěry! Tak jsem vystoupil. Jak se mi odvážný krok podařil, to snad obecenstvo již rozhodlo. Hnedle to arci všecko nešlo; musil se mnohý kámen z cesty odvalit anebo přeskočit, mnohý tvrdý ořech musil se rozlousknouti; šlo to ale předce tak, že z toho konečně Květy povstaly — a ty se již, tuším, celého srdce národu zmocnily.

Musím zde ale ještě povědít, že jsem nebyl toho času *beze vsí* přípravy — alespoň co se týče jazyka. V tom ohledu jsem nebyl pouhý začátečník, ačkoli se rád přiznávám, že mi ještě tolik scházelo, že jsem svůj nedostatek až podnes doplnit nemohl. Učití se musíme do smrti.

Považoval jsem to dávno za svou povinnost, promluvit o věci této několik slov k oněm, ježto moje první vystoupení trochu přísně a snad i křivě posuzovali, tuze odvážným je nazývající. Posud se mi nehodila k tomu příležitost. Snad nebudou *zde* tato slova na místě nepravém.

Já nepatřil — to mohu směle říci — nikdy k oněm, ježto ledva že na své prvorozenaťko cinkavé rolničky

špatných rýmů zavěsí nebo kus povídačky přeloží, již i také hned jméno své pod tím vytištěno míti žádají. Ne, po tom štěstí jsem nikdá netoužil a také jsem ho nedosáhl! Já psal česky dříve, nežli jsem pomyslel, že bych kdy spisovatelskou dráhu nastoupil. Bylať to potřeba srdce mého, moje radost, moje potěšení. Já nemyslel přitom nikdy na jiné, vždy jenom na sebe.

Nejvíce a nejdříve vábily mě divadelní hry. Divadlo bylo vůbec od mého pacholetství můj had z ráje. Sotva jsem začal drámy čísti — a to bylo hezky časné — sotva jsem první komedii viděl — a to bylo ještě časněji: již mi bylo, jakoby musel něco podobného tvořiti. Puzení toto trvalo dlouhá leta; trvalo tak dlouho, dokud jsem ze svého ideálního světa nevykročil a za oponu skutečnosti nenahledl; pak začal tento zápal ochabovati. Samo divadlo zošklivilo mi chuť pro divadlo psáti. Stálť jsem později u pramene, po boku ředitelstva, u přátelském — alespoň s mé strany — přiblížení, a předce jsem nikdy do drámy se nepustil, leda když to potřeba — t. j. nějaká benefice požadovala. Tak povstal skrovninový počet mých dram, každá vždy za 10—14 dní. Jáť viděl a cítil, že u nás doba pro dramatického básníka ještě nepřišla. Buď tu nebylo pro jeho plody času a místa, buď nebylo herců a ředitele anebo obecenstva.

Z pacholetských pokusů mých nezbylo mi, krom zpomínek, nic jiného, než podivnou náhodou a rukou přátelskou uchovaný zlomek z činohry — psané, když jsem co žák čtvrté třídy z hlavní školy vystoupil. Mně je tento malý sešitek nyní milejší, nežli každý jiný z rukopisů mých. I tato hra povstala tím, že mě jiná dráma roznítala. Slavilať se toho času v Hoře, v mé otcině, installace nového šepmistra; Vocel, tehďáž doma na fe-

riích, sepsal k té slavnosti činohru, obrav k ní předmět z Kutnohorských dějin, a přivedl ji s několika jinými studenty na prkna. Hrála za časův Husitské války a udatnost Horníků slavila v ní ovšem nemalé vítězství.

Já byl u vytržení. Vocela jsem považoval alespoň za polovičního černokněžníka. Takového něco napsati byla teď moje nejvřeější touha, a v několika dnech na to začal jsem již také v skutku psáti činohru z těch samých náboženskopolitických rozbrojů. Tehdejší Kutnohorská chloub, starý Kořínek se svými handštány, byl mým vůdcem. Jakž tedy jinak, nežli že byli Horníci sami šlechetni a udatní lvové, a že jsem kacířské čeládce notně nadával? — Avšak toto veliké dílo nemělo se šťastného konce dočkati. Musilť jsem náhle, proti všemu nadání, do Prahy na studie odejít.

V Praze otevřel se mi nový svět. Tu nebylo prvního času kdy na drámy pomýšleti; brzo ale kolem se poohleďnuv, padl jsem opět ve vašeň bývalou a psal zas komedie. Rok na to povstaly moje první básnické čili veršované pokusy.

Každý život lidský uzavírá v sobě zajisté několik okamžení, ježto se tak hlubokým a plamenným písmem člověku do srdce a do paměti vtisknou, že nemohou nikdy více z něho zmizeti, a že jej v blahostných zpomínkách až k hrobu doprovázejí. K takovýmto okamžikům života mého náleží také onen, kdyžto jsem, nepatrný, ostýchavý principista, vešel k našemu Vinařickému. Jeden z mých spolužáků byl mu cosi o mých verších namluvil, a on, tehďáž ještě bohomluvec, učinil mi la-skavé pozvání. Jeho příznivé, arci shovívavé vyřknutí bylo mi pak novým podnětem. I psal jsem verše, jako-by přšelo. *Slávy dcera* zplodila tehďáž mezi básníky

znělkovou zimnici — ani já jí neušel. Dosti brzo měl jsem plný svazeček rozmanitých znělek. Vedle toho koval jsem s drahým přítelem verše v nejpodivnějších, nevidaných rozměrách, směle tvořených dle vzorů indických, které toho času v Kroku strašily. Přitom jsem překládal Lafontainovy slzorodné romány, Kleistovu milostiplnou Katinku, Tassův nesmrtelný Jerusalemský a j. Později začal jsem původní povídky rozprávati a konečně uchýlil jsem se zase na pole dramatické . . .

To asi byly moje pokoutní a soukromné půtky se storukým obrem jazyka našeho, nežli jsem v řadě veřejných bojovníků samostatně vystoupil. To byla celá moje literární mohutnost, když jsem začal běh nového časopisu řídit.

Hlava byla plna krásných zámyslů, ale v ruce nebylo ani řádky rukopisu, a v několika dnech měl první arch Jindy a Nyní božího světla spatřiti. To mě ale nezastrašilo — a vědomí, že jsem neklesl v zápasu s přetěžkým počátkem, dodávalo mi pak síly i za dnů pozdějších, kdežto jsem opět a opět ani listu literárních příspěvků nemíval.

Co se od prvního vystoupení mého v literatuře za mne stalo, zdali jsem k něčemu dospěl a prospěl, zdali jsem kde pochybil — to svým časem snad někdo jiný vyřkne; já zde nemohu nic, nežli podotknouti, že jsem za ta leta v našem literárním světě k podivnému postavení přišel. Činím o tom zmínku, aby se vysvětlilo, proč jsem toto sebrání prací svých podnikl.

Napsal jsem již věci rozličných. Jméno moje bývá skoro vždy jmenováno, když se o novější pěkné literatuře naší jedná, a předce — kdež je to všecko, co jsem napsal? . . . literatura se tím nemůže vykáhati,

ba z většího dílu nemohou tyto práce moje ani poptávkám po beletristických plodech českých vyhověti, jsouce buď v časopisech roztroušeny a ztraceny, buď rozkouskovány a nedokončeny, jakž mi těsně doléhavé okolnosti pracovati kázaly. Veškeré literární práce moje povstávaly a zrůstaly se mnou říkáje před očima obecenstva; žádost podávati čtenářům častěji něco nového i původního, nebo nedostatek jiných příspěvků nedaly mi skoro nikdá dílo dokončiti dříve, nežli jsem je tisku odevzdal, a takž nabývalo také všechno během času prajiné podoby, nežli jsem na začátku zamýšlel.

Mezitím docházel mě však nejednou hlas přátel našeho písemnictví, jakož i veřejných orgánů, abych hleděl díla svoje sebrati, a já tomu hlasu rád uvěřil. Byl jsem dávno sám toho mínění, že takovouto sbírkou snad větší mezeru v literatuře naší vyplním, nežli se mi až posud jednotlivými kusy bylo povedlo. I obíral jsem se dlouho touto myšlénkou, a propraviv se konečně mnohými obtížemi, uvádím ji nyní ve skutek.

Kladu zde před obecenstvo, které mi po všecka leta dosti častých důkazů své laskavosti bylo poskytlo, sbírku spisů svých. Ona bude obsahovati starší, v jiných dílech a sbírkách rozstrkané, i zcela nové práce moje. Veliký počet nynějších čtenářů beztoho mé starší plody snad nezná; a však i kdo je zná, shledá v nich mnohou proměnu, která mu bude vítána. Snažil jsem se vyrovnati, co bylo zkriveno, a k závěrku přivesti, co bylo neukončeno; měl jsem ale přitom i na zřeteli, abych nikde onu barvu nesetřel, která je snad hlavní známkou doby, v které práce mé povstaly . . .

Nejdříve podávám povídky, novely, nástiny, arabesky a jiné drobnůstky, ježto jsem naskrze jen k tomu

čili psal, abych mohl o našich nejsvětějších záležitostech mluvit. Toť byla vůbec první a hlavní příčina, že jsem dráhu spisovatelskou nastoupil, a posud považuji tyto plody za své nejdárnější — nebo aspoň nejmilejší dítky. Nazývám je „*Kusy mého srdce*“, a ony také v skutku nic jiného nejsou, nežli kusy mého srdce, ježto jsem do posledního vzdechnutí národu zaslíbil. Z toho stanoviska musejí se také posuzovati. Onyť nebudou tak dalece po jménu uměleckých výtvorů bažiti, jen když několik duší naleznou, do kterých jako blahonosné semínko se pohřížejí.

Přijmětež je, drazí, i se všemi ostatními, třeba jinák utvářenými dítkami Muzy mé tak laskavě, aby v srdci Vašem svůj domov našly!

V Praze, v měsíci květnu 1844.

JOSEF KAJETÁN TYL.

Obraz životopisný, jež sestavil

J. L. Turnovský.

Dodatek redaktorův k životopisu.

Vypsání okolností k J. K. Tylovi se vztahujících zůstalo by kusé, kdyby při něm zaznamenáno nebylo, že J. L. Turnovský, Tylův životopisec, vzav si v dubnu r. 1859 v Jindřichově Hradci Annu Forchheimovu Rajskou za manželku, od r. 1860 z výtěžku klopotné práce obětavě se staral o pozůstalou rodinu Tylovu, vykonav tím neskonale více než mnohý velebený Mecenáš.

František Zákrejs.

OBSAH.

Literární a divadelní rozpravy.

	Stránka
Jos. Kras. Chmelenský	3
Moje poslední procházka s dvěma umrlýma	7
O spisech Jana z Hvězdy (Jana Jindřicha Marka)	22
Cestující společnosti herecké	63
Trusky	90
Literní zpráva	111
Pohled na literaturu nejnovější	116
Ještě něco k povšimnutí	130
Jaké jsou naše zábavy?	136
Divadelní zprávy	140
Při začetí českého divadla v Praze	173
Divadelní zprávy	175
Zprávy o Pražském divadle	179
O našem divadle	189
České divadlo	197
České divadlo v Praze	200
České divadlo v Praze roku 1834/5	205
Markytská slavnost ve Hvězdě	218
Blesky a bludičky	221
Hudební zpráva	231
První akademie česká v Praze	335